

ולפי זה יוצא לכאורה כשיש שני 'יוסף בן שמעון' בעיר, אין צריך בדוקא שיבואו שניהם, אלא ב"ד יחקרו את העדים האם הם מכירים שזו אשתו. כן כתב רבנו ירוחם (הובא ביתה יוסף אה"ע קלו. עפ"י חזו"א חו"מ לקוטים. וע"ש שצידד אפשרות אחרת בזה).

ויש פירוש אחר בראשונים (ער"ן וריטב"א), 'אין מגרשין נשותיהן אלא זה בפני זה' — אין העדים חותמין לבעל לבדו עד שיגרש בפניהם, שחוששים שמא ישלח הגט לאשה אחרת ויקלקלה (ע' בזה בחזו"א אה"ע פט; צא, ט; חו"מ לקוטים, כא. וע"ע בשער המלך — גרושין ב, ג).

דף קסח

'צורבא מרבנן לאו אורחיה למידק' — ואף על פי כן מקבלים עדותו, וגם הוא עצמו מותר לו להעיד בדבר, אף שאינו מדקדק בו כל כך — אפשר משום שברוב פעמים אינם טועים ואין לנו לחוש לטעות. ורק אם חזר ואמר 'טעיתי' מקבלים את חזרתו (קובץ שעורים. וע"ע במה שהעיר בספר אילת השחר).

'נידבר עם הארץ בהדיה...' — מוכח שאין איסור בדבר, להסתכל בפנויה כדי לבדקה אם היא נאה בעיניו לישאנה, ואין בזה צד איסור [ולא עוד אלא שראוי לעשות כן. אבל לא יסתכל דרך זנות], כי אם היה אסור, לא היו אומרים לעם הארץ עמוד וחטא בשביל שיזכה חברך (ערמב"ם ומגיד משנה — איסורי ביאה כא, ג. וצ"ע כשהיא נדה. וע' בשו"ת אגרות משה או"ח ח"א כו).

זוהאינדא דלא עבדינן הכי, שדיוהו רבנן אאשה כי היכי דלא לשהייה' — 'ועם כל זאת, טוב הדבר לומר לבעל שיפרעם משלו, כל היכא דאפשר' (ריטב"א. וכ"כ הטור אה"ע קנד ב'סדר הגט').
ופירש הט"ז (קכ סק"ה) שהתקנה היתה שאם היא נותנת שכר לסופר — הגט כשר, שאין זה 'וכתבה' כי חכמים הקנו לבעל אותו השכר כאילו הוא שלו, דהפקר ב"ד הפקר, אבל אינה חייבת ליתן שכר. ואף אם כתב הסופר בסתם ולא פרשו מי יתן — אי אפשר לחייבה לשלם לו שכרו.

'בבורה' — הרש"ש פרש שעמדה בורה זה זמן רב ביד הנותן, ואין מי שיחפוץ ליטלה באריסות או בחכירות.

עוד אפשר שעלו בה קמשונים וחרולים וטרחתה מרובה, ומאידיך הנאת הנותן גדולה יותר, שמטיב הלה עם שדהו ומתקנה.

'לימא בכופין על מדת סדום קא מיפלגי' — יש לשאול, והלא מדת כל אדם כן היא, שאינו רוצה להעמיד זכויותיו בידי בעל דינו?
ויש לומר שמדובר בשאומר לו חברו: נכתוב שנינו כאחד, ויעמוד השטר בידך. ואפילו הכי חלק רשב"ג, כי טוען בכל שעה תדרוש ממני לראות את השטר, ותרבה המריבה (רמב"ן). ויש שפרשו שנותנים השטר ביד שלישי.

זדמית עלאי כי אריא ארבא' — על שם הכתוב דב אורב הוא לי ארי במסתרים (הגהות ר' גדליה לפשיץ. וע"ע בערוך 'ארב' ג).

— יש ללמוד מכאן שאין כופין לשום אדם ליתן טענותיו בכתב לבית־דין, וכל שכן לבעל דינו, שדומה עליו כאריא ארבא (מובא בנמוקי יוסף. וכ"ג בשו"ע חו"מ יג,ג).
 [עוד הביא הנמו"י מכמה ראשונים, שאין חייב למסור טופס משטרו לבעל דינו, שמתוך כך ילמד הלה לטעון טענות שקר, אבל מראה לו בב"ד כדי לקרותו. ואולם בשו"ת הרא"ש (סו. מובא בחדושי אנשי שם) כתוב: 'ב"ד מעתיקין השטר ונותנין העתקה ביד הנתבע. ודין צדק הוא, כי מי יחוש יותר מבעלי דבר, ואין זה דומה לשטרי טענתא'.]

'אסמכתא' — כללים ופרטים בדיני אסמכתא — ע' במובא בנדרים כז: ב"מ סו וקד.

'מי שנמחק שטר חובו, מעמיד עליו עדים ובה לפני בית דין ועושין לו קיום...' — הגם שיש בכך צד הפסד ללווה, שמא יסברו אנשים שזהו שעבוד חדש, ויזלוו קרקעותיו בשל כך — אעפ"כ אינו דין שהמלוה יפסיד זכותו וכחו משום כך (עפ"י תוס' כתובות נה סע"א וסנהדרין כט: ד"ה הודה. וכן כתב בשו"ת מהר"ק קטז).

ואין לחוש משום 'עד מפי עד' — כיון שאינו מעיד בסתם כאילו ראה את ההלואה, אלא מעיד 'כך וכך ראיתי בשטר', והלא עדים החתומין על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותם בבית דין, נמצא שהוא כמעיד שראה שב"ד פסקו כך וכך, שאין זה 'עד מפי עד' (עפ"י תוס' כתובות כ סע"א; ריטב"א כאן. וע' בתורי"ד באריכות).

(ע"ב) 'תנו רבנן: איזהו קיומו... ופלוני ופלוני עדי' — אפשר שבכלל לשון זו כלולים כל העדים הנצרכים; בין אלו החתומים על השטר, בין העדים שהעידו על המחק (רא"ש. וכ"פ בנמו"י. והרי"ד בפסקיו פרש שהברייתא מדברת ללא עדים נוספים, אלא ב"ד רואים את השטר עם החתימות, שעדין לא נמחק לגמרי רק עומד להמחק [כמו שפרשו הרבה ראשונים], וכתבים קיום עפ"י ראייתם הם).
 וזה צריך רק כאשר ב"ד לא רצו לטרוח ולברר כשרות העדים, ולכן כותבים כן, כדי שתנתן אפשרות ביד בעל הדבר לפסלם. אבל אם כתבו בסתם שהיו עדים כשרים — די בכך (נמוקי יוסף).

'נקרע — פסול, נתקרע — כשר...' — בשו"ת שבט הלוי (ח"ח רפח, א) נשאל אודות שטר כתובה שארע בו קרע בתוך הכתב — האם מועיל להדביקו או שמא צריך לכתוב כתובה אחרת. והשיב שדין הכתובה כדין שאר שטרי חוב, שאם נקרע קרע בית דין, במקום התורף — שבשט"ח אי אפשר לגבות בו — אף בזה הדין כן. והואיל ואין הנידון שלפנינו על עצם גביית הכתובה, שהרי אין ויכוח בין האיש לאשה אם נפרע וכו' — הלכך דינו כשטר שנמחק, שבית דין כותבים שטר אחר תחתיו. ואם נקרע קרע בעלמא בטופס או בין השורות, ועדין השטר כשר מן הדין — ייראה מדברי הפוסקים שאין כותבים שטר אחר, כיון שהראשון קיים.

ולמעשה לענין כתובה, גם בשנקרע במקום התורף — כשר, שרוב פעמים רואים שזהו מחמת היושן או במקום הקיפול שדרכו להקרע, וכבר הכריעו גדולי עולם בזה להקל, כל זמן שניכר התוכן היטב. ופשוט שיכולים להדביק מלמטה.

'אמר ליה רב אחא בר מניומי לאביי: ודלמא רישומו ניכר ותניא...' — אע"פ שאין זה מצוי, יש לו לחוש אפילו לדבר רחוק, שלא יצא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן (ריטב"א. ועתורי"ד פרוש אחר בנמרא).

שמותיהם ושמות אביהם שוה, אין מגרשים נשותיהם אלא זה בפני זה — שלא יביא זה הגט לאשתו של זה].

הכרה זו אינה צריכה שתהא עפ"י עדים כשרים דוקא, וגם עד אחד כשר. אך לא על פי בעלי הדבר עצמם (ראשונים). ויש מי שצדד שאם בעל הדבר מביא אדם אחר להעיד ויש חשש לעד שמא קנוניא יש ביניהם, אין לו לחתום כל שאין הדבר מאומת בלבו (עחו"א חו"מ לקוטים סוס"י כא).

כל שהוחזק בעיר בשמו ושם אביו שלשים יום — אין חוששים לו. לא הוחזק; אמר אביי, אם קוראים לו ועונה — די בכך. ורב זביד חולק, כי 'רמאי ברמאותיה זהיר'.

א. הרמב"ם ושאר פוסקים כתבו שהוא הדין בכל השטרות. והר"ן תמה על בעל העטור שלא כתב כן.

ב. נראה שאם חתמו העדים קודם שהכירו ורק אחר כך הוברר להם שכן הוא שמו ושמה — כשר בדיעבד (עפ"י בית שמואל ק,ג).

דפים קטז — קסח

רפה. מי שטען על שטר היוצא כנגדו שאדם אחר כתבו בשמו ולא הוא, והעד החתום על השטר הצדיקו בבית דין שאכן אינו אותו שחתם לו, ושוב חזר בו העד ואמר כי הוא זה אלא שהזקין ונשתנה קולו ולכך בתחילה לא הכירו — האם נאמן העד לחזור בו?

כזה היה מעשה ברב ירמיה בר אבא שהיה חתום על שובר לאשה אחת, ואמר בתחילה שאינה זו שחתם לה, ולאחר שאמרו לו העדים האחרים שהיא זו אלא שהזקינה ובגר קולה, הצדיק דבריהם — ואמר אביי: אף על פי שאמרו חכמים כיון שהגיד העד שוב אינו חוזר ומגיד, תלמיד חכם אין דרכו לדקדק בכגון זה ולכך טעה בתחילה, הלכך סומכים על דבריו האחרונים שאומר עתה דקדקתי יפה. וכן אם מתחילה אמר זו היא האשה, והיא מכחשת, אעפ"י שאין דרכו של ת"ח לדקדק בכך — נאמן, שכיון שאומר שדקדק — מדקדק.

רפו. על מי לשלם שכר הסופר לכתובת השטרות דלהלן:

גט אשה; שובר כתובה; שטר חוב; שטר מכר; שטרי אירוסין ונישואין; שטרי אריסות וקבלנות; שטרי בירורין.

גט אשה — מן הדין הבעל נותן שכר הסופר (וכתב ונתן). ואולם נשתנה הדבר והטילוהו חכמים על האשה, כדי שלא ישהנה ותתעגן.

כתבו פוסקים שלכתחילה ראוי לבעל לשלם לסופר, אלא שאם שילמה האשה במקומו — הגט כשר.

שובר [של כתובה] — הבעל נותן שכר הסופר, שהרי בשבילו נכתב ולזכותו.

א. יש אומרים שאם איבדה שטר כתובה בפשיעה — הרי היא שגרמה לו כתיבת השובר, וחייבת (ע' באה"ע קי,א).

ב. הרשב"ם הביא שיש מפרשים שהיא נותנת שכר הסופר, ודחה זאת.

שטר חוב — הלזה נותן שכר. ואפילו בעיסקה למחצית שכר, שיש בה הנאת ממון גם למלוה.

שטר מכר — הלוקח נותן שכר, ואפילו במוכר שדהו מפני רעתה, שהמוכר רוצה באותה מכירה.
שטרי אירוסין ושטרי גישואין (פרשב"ם: כתובה) — החתן משלם (כשכותבין שטר אחד. פוסקים). ואפילו צורבא מרבנן, שחמיו שמח בו.
שטרי אריסות וקבלנות — המקבל נותן שכר, אפילו כשצריך עתה להובירה שנה או שנתיים, ואין לו ריוח לעת עתה.
שטרי בירורין [בבבל פרשו: שטרי טענות בעלי הדין שכותבים סופרי הדיינים. רב ירמיה בר אבא אמר: שטר שכתוב בו זה בירר דיין פלוני וזה בירר דיין פלוני] — שני הצדדים משתתפים בשכר הסופר. רשב"ג אומר: כל אחד מהם כותב שטר לעצמו. ואין יכול האחד לכוף את חברו לכתוב שטר אחד לשניהם, שאומר לו: אין נוח לי שיהא זכותך עם זכותי, שדומה אתה עלי כארי אורב.

דף קסח

רפז. מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו, ואמר לשליש [כהבטחה לבעל חובו], אם לא אסלק חובי עד יום פלוני, תן את השטר לבעל החוב — האם יש תוקף לדבריו?

נחלקו רבי יוסי ורבי יהודה בדבר זה, ופרשו מחלוקתם האם 'אסמכתא' קונה אם לאו. וכן נחלקו אמוראים להלכה. והסיקו הלכה כר' יהודה שלא יתן לו את השטר, כי 'אסמכתא לא קניא'.
ישנם אופנים שאסמכתא קונה, כגון שקנו מידו 'מעכשיו' ובב"ד חשוב ועוד (ע' חו"מ נה, א).
כללים ופרטים בדיני אסמכתא — ע' בב"מ סו.

רפח. א. מי שנמחק שטר חובו או שבלה ועומד להמחק — מה יעשה?

ב. שטר שנקרע או שנמחק או נטשטש — מה דינו?

ג. החושש מאנסים המאיימים לגזול ממנו קרקעו עם שטר המקח, האם מותר לכתוב לו שטר נוסף כדי שאם ייאנס השטר האחד, יהא השני בידו לראיה?

א. מי שנמחק שטר חובו — מעמיד עליו עדים שיוודעים מה היה כתוב בשטר, ובאים לב"ד כדי לקיימו וכותבים לו בית דין (דוקא, ולא עדים. עתוס' קע:). שטר אחר. ומציינים בשטר את העדים החתומים על השטר הראשון. אם כתבו בו שהזוקקו לעדות החתומים ונמצאת עדותם מכוונת — הרי זה כשטר מקוים. ואם לאו — צריך להביא ראיה לאמת את הכתוב בשטר, והריזה כשטר שאינו מקוים.

א. בשטר החדש כותבים את הזמן שהיה כתוב בראשון, וגובה בו ממשועבדים מאותו זמן (עפ"י רשב"ם ור"י). ואין הדבר מוסכם (ע' תוס' להלן קע: שצדדו בזה, אך נקטו לעיקר כרשב"ם ור"י).

ב. מלבד ציון העדים החתומים על הראשון, צריך להזכיר את העדים שראו את השטר שנמחק. וצריך עיון שלא הזכירו זאת בגמרא (תוס'. וערא"ש).

ג. צריך לקרוע את השטר הראשון ולכתוב זאת בקיום הב"ד, שאל"כ חוששים שמא ילך עמו לב"ד אחר, ויכתבו לו קיום נוסף. ויש מחלקים בין אם השטר עומד להמחק ובין אם כבר נמחק לגמרי, ודלא כרשב"ם (ע' בפוסקים חו"מ מא, א).

ב. שטר שנקרע בקרע בית דין [היכי דמי? רב יהודה אמר: על מקום העדים הזמן והתורף. אביי אמר: שתי וערב] — פסול. ואם לאו — כשר.

- א. כל קרע שיש לחוש בו שמא היה שם קרע ב"ד והוסיף עליו — פסול. והוא הדין בקרע שניכר שנעשה במכוון. וכן אם נקרע לשנים — פסול (עפ"י חו"מ נב,א).
 ב. עדים המעידים שנקרע באונס [במקום שהשטר נפסל בו] — כותבים לו שטר אחר, כדין שטר שבלה.
 נמחק או נטשטש; אם רישומו ניכר — כשר. ואם לאו — פסול.

- ג. אין כותבים שני שטרות על שדה אחת, מחשש עשיית קנוניה אם בעלי חובות וטירפה מלקוחות פעמיים. כן הורה אביי במעשה שבא לפניו, על פי דברי רב ספרא.

דפים קסח — קסט

רפט. הטוען 'אבד שטרי' — האם כותבים לו שטר אחר?

- הרי שבא ואמר אבד שטרי, ואין עדים בדבר; —
 בשטרי חוב, אין כותבים לו שטר אחר, אעפ"י שבאו עדים ואמרו אנו כתבנו חתמנו ונתנו לו את השטר — שמא כבר פרעו או שמא יגבה פעמיים מן הלוה או מלקוחות. (ואפילו לדעת האומר כותבין שובר. עתד"ה בעלמא).
 בשטרי מקח; לדברי תנא קמא כותבים לו שטר ללא אחריות. [למאן דאמר 'אחריות טעות סופר' — יפרש בשטר ללא אחריות, ולמ"ד לאו טעות סופר אף בסתם די. והוא הדין לשטר מתנה — כותבים, שהרי אין בו אחריות (רב יוסף — להלן קעא)]. אבל שטר באחריות אין כותבים, ואפילו אם יצרפו שובר למוכר שכל שטר אחר שיצא עליו חוץ מזה יהא פסול — חוששים שמא יטרוף פעמיים מלקוחות, שהרי השובר אינו אצלם. ואעפ"י שבסוף יבררו הדבר ע"י השובר שאצל המוכר, חוששים להפסד הלקוחות מפירות שיאכל בינתים. לדברי רשב"ג אין כותבים כלל שטר נוסף, שסובר אותיות נקנות במסירה לבד, וחוששים שמא החזיר השטר למוכר ובכך חזרה השדה לבעליה.
 א. ר"ח רי"ף ר"א"ש ועוד ראשונים פסקו כחכמים. ורשב"ם חלק.
 ב. היו עדים מעידים שאבד שטרו — כותבים לו שטר אחר, אפילו באחריות. ואולם לדעת רב (להלן קע-קעא) נראה שאין רשאים העדים לכתוב לו בשטר החדש את הזמן הראשון, אלא ב"ד בלבד שבכחם להפקיע ממון, רשאים לעשות כן (עתוס' קעא. ד"ה כותבין).

דף קסט

- רצ. א. המוכר או נותן קרקע לחברו בשטר, והחזיר לו את השטר — האם חזרה מכירתו או מתנתו? ומה הדין כשנתן לאדם אחר את השטר, האם נקנית לו בכך הקרקע?
 ב. כאשר בעל חוב בא לטרוף קרקע מנכסי הלווה, כיצד מתבצעת הטריפה, ומהן הפעולות המקדימות לה? כיצד יש להבטיח שלא יטרוף פעמיים את חובו מהלקוחות השונים?
 ג. מי שנתן מעות לחברו ושלחו לקנות לו קרקע, וקנה לו שלא באחריות, מה דינו?
 א. לדברי רשב"ג, הנותן מתנה לחברו והחזיר לו את השטר — חזרה מתנה לחברו, שסבר אותיות נקנות במסירה. וחכמים אומרים מתנתו קיימת (עד שיקנה לו את השדה בקנין). וכן הדין במכירה.